

Szakmai záróbeszámoló

Integrált Érvelés Tanulmányok, K-109456, PI-Zemplén Gábor

1. A kutatás rövid összefoglalása

A modern argumentációval foglalkozó tudomány multidiszciplináris, a pályázat első két évében az integrációs lehetőségek feltárása mellett megkezdtük mind az elmélet-centrikus, mind az alkalmazás-közeli munkát. A kutatásunk célja az érveléelmélet két nagy megközelítésének, a retorikai és a dialektikai modellek kapcsolódási lehetőségeinek vizsgálata volt. Míg a retorikai megközelítések a meggyőző szövegek megkomponálását és általában a meggyőzést állítják előtérbe, addig a dialektikai modellek az interakcióra, annak normatív szabályozására teszik a hangsúlyt. Ebből adódóan számos ponton mást javasolnak és mást írnak elő az érvelők számára az érvelési szituációk kezelésére.

Kutatásunk az empirikusan motivált irányok (retorikai elemzések, szociálpszichológia) integrációjának lehetőségét vizsgálja a normatív elköteleződésű pragmadialektikával, ami a jelenleg legrészletesebben kidolgozott érveléelmélet. A pragmadialektika perspektívájából a retorika csak az egyéni érdekérvényesítés eszközeként kerül értelmezésre. Ez a megközelítés konzervatív, amennyiben a retorikai dimenzió megjelenését a vitában csak a racionális diszkusszió kisiklásának lehetőségeként veszi számításba. Feltevésünk szerint a pragmadialektikai tradíció kísérlete a területek integrációjára korlátozott, egyoldalú és potenciálisan elégtelen az érvelés mint komplex társas folyamat megragadására. Az egyik fő kérdésünk az volt, hogy az elmélet hol és hogyan alkalmazható, illetve mikor, hogyan nem alkalmazandó.

Az alapkutatások eredményeit felhasználva alkalmazási lehetőségeket vizsgáltunk és elemzési módszereket fejlesztettünk. Kutatásaink során egyfelől az elméleti modellek integrálhatóságát kutatta: mennyiben mondanak ellent egymásnak, és mennyiben egészítik ki egymást. Másfelől a jog, a social media, a reklámok, a tudomány-kommunikáció, kríziskommunikáció és az oktatás kontextuásból vett esettanulmányokon és empirikus kutatásokon keresztül rekonstrukciós módszertanaink gyakorlati alkalmazhatóságát tanulmányoztuk.

A kutatás célja volt a hazai kutatói utánpótlás biztosítása az argumentáció területén, a csoport együttműködésének katalizálása a workshop-ok, konferenciák megvalósításával és oktatási tapasztalatok megosztásával. Célunk az volt, hogy a kutatócsoport hazai jelenléte megerősödjön, miközben új nemzetközi kapcsolatokkal a nemzetközi jelenlét is stabilizálódjon.

A vállalásokat teljesítettük. A pályázat futamideje alatt mindhárom részterületen (a) retorika és pragma-dialektika, b) pragmatika és nyelvfilozófia, c) a pragma-dialektika gyakorlati alkalmazási lehetőségei) sikeres előrelépés történt. A pályázat végére új kutatási irányok erősödtek fel, amelyek kapcsolták a fenti területeket. Az első a dialektikai modellek sokirányú vizsgálata, a második a gyakorlati alkalmazások vizsgálatának erősödése, a harmadik a képviség

és vizualitás vizsgálata, a negyedik a természetes nyelvi érvelések és kiterjedt szövegtörzsek vizsgálatainak problémái.

A kutatási munkatervtől jelentős eltérés nem volt, a pályázat során új célokat is kitűztünk. A kutatók közti közös elköteleződések erősítését a tudományterület korai divergens fejlődése motiválta. A résztvevő kutatók változatos érdeklődési területekkel rendelkeztek, és a kutatás utolsó két évében erősödött a közös munka (előadások, többszerzős publikációk, oktatás-fejlesztés). A személyi fluktuáció a projekt futamideje alatt viszonylag nagy volt. A pályázat kutatói közül többen az élethelyzetükben beállt változás miatt a pályázatból ki lettek léptetve (Reich Orsolya, Kertész Gergely külföldön vállalt munkát, Forgács Gábor és Kovács Gábor más területen, volt, aki jórészt inaktív volt). Többen, több lépcsőben menet közben csatlakoztak a projekthez. Ez némileg lassította a csoport integrációját, ugyanakkor nem veszélyeztette, mert a pályázatban aktívan közreműködő résztvevők létszáma növekedett, a senior kutatók aktivitása stabil maradt. A workshopok és a kéthetente tartott szemináriumi találkozók (az OTKA által támogatott struktúrában) sikeresen integráltak új kutatókat. A pályázathoz kapcsolódó fiatal kutatók (Illés Zsófia, Grünzeisz Kata, Pintér Dániel Gergő, Szabó Krisztina, majd Petschner Anna, Csordás Hédi Virág) és a workshopokra meghívott előadókkal kialakult jó kapcsolatnak köszönhetően a csoport beágyazottsága is növekedett.

A projekt végére a kutatók közti tematikus kapcsolódások megerősödtek és számos fiatal kutató kapcsolódott az *Integrált Érvelés Tanulmányok* csoporthoz. A kutatás az érveléssel foglalkozó fiatal kutatók bevonásán keresztül erősítette a hazai kutatási és oktatási potenciált is. Az oktatáson keresztül hozzájárult a vitakultúra fejlesztésének és terjesztésének fontos társadalmi és pedagógiai céljához is.

A mellékelt bibliográfiában 60 fölötti tétel jelzi az OTKA pályázat támogatását, további 20 tétel esetén a kutatáshoz a munka csak részben kapcsolódott, illetve szorosan kapcsolódott, de a szerkesztési elvek miatt nem került feltüntetésre a támogatás (pl. 5 recenzió). A szakcikkek (30+ tétel) és könyvfejezet (10+ tétel) esetében a magyar és angol nyelvű publikációk száma közel azonos. A publikációs output a pályázat elején erősödött, a legtöbb magas presztízsű folyóiratcikk a pályázat utolsó két évében született (Scimago rangsor Q1-2, mint *Studies in Logic, Grammar and Rhetoric, Informal Logic, Human Affairs, Organon, Synthese*), több angol tanulmány publikálása várható a pályázat lezárása után. (A támogatáshoz kapcsolódó Open Access elvárásokat a résztvevők ismerik és cikk-feltöltési kötelezettségeikre felhívtuk a figyelmet, de számos esetben a szabad olvashatóság jogát (legalább időlegesen) visszatartja a folyóirat/kiadó.)

Az alábbiakban először a rendezvényekről és új tudományos kapcsolatokról, majd a kutatási irányokról és eredményekről adunk rövid összefoglalót.

2. Az OTKA pályázat rendezvényei, nemzetközi kapcsolatok, hazai hasznosulás

A projekt keretében a kutatási időszak workshopjai és eredményei.

- Az első workshop a 2014. február 28-án a BME KommON Kommunikációs Szakkollégiummal közösen megrendezett *Kríziskommunikáció* témájú műhely volt, és amelyben a kutatás résztvevői közül Elek Nikolett, Illés Zsófia, Szabó Krisztina és Pintér Dániel Gergő vett részt. A

műhely központi kérdése az volt, hogy kríziskommunikáció az argumentáció-elmélet nagy áramlataival (episztemikus, pragma-dialektikai felfogású, valamint retorika alapú érvelélmélet) hogyan hozható jól meghatározott esetekkel (vörösiszap-katasztrófa, 2013. március 15-i hóvihár) kapcsolatba.

- 2014. márciusától az Integrált Érvelés OTKA Tanszéki Szeminárium mellett heti rendszerességgel találkozó 'Válságstáb' indult (Elek Nikolett, Grünceisz Kata, Illés Zsófia, Szabó Krisztina és Pintér Dániel Gergő fiatal kutatók részvételével).
- A 2014. június 6-án megtartott *Válságkommunikáció argumentáció-elméleti nézőpontból* című nyilvános műhelykonferencia a kríziskommunikációs szakma és érvelélméleti kutatói közösség számára biztosított szakmai találkozási terepet, és e vonásában modellértékű kezdeményezésként jelent meg, a későbbi workshopokban is törekedtünk a szelektív interdiszciplinaritásra.
 - A kutatások és a tanulmányok elkészítése után a különszám publikálására a *Magyar Kommunikációtudományi Társaság Jel-Kép* című folyóiratának 2015/2. számában került sor.
- 2015-ben a beszédaktus-elméletek és a relevanciaelmélet hátterét vizsgálta a kutatócsoport workshopja, ezek az eredmények a pályázat végére elkészülő tankönyvhöz kapcsolódnak, de külön publikációs kimenetet nem terveztünk hozzá.
- 2016 május 23-24-én tartotta a kutatócsoport az IASC (International Association for the Studies of Controversies) társszervezésében a *Visual argumentation and normative contexts* workshopját. Az inkubátorkonferencia célja volt, hogy szeniorok és hallgatók (B.A., M.A., PhD-diákok több országból) nyitott légkörben, angol nyelven számolhassanak be kutatási projektjeikről.
 - A regionális konferencia előkészítette a külföldi részvételt és az angol szakmai anyagok elkészítését a 2017-es IASC konferenciára.
- 2016. június 3-án került megrendezésre a *Jogi érvelés és érvelélmélet* konferencia, ahol 14 előadó féltucat intézményből vizsgálta a kapcsolódási pontokat a jogtudomány és az érvelélmélet területei között. A jogi érvelés sajátosságait és dialektikai modelljeit, a jogi érvelés retorikai elemeit vizsgáló előadások problematizálták a jogi érvelés rekonstrukciójának módszertanát (szövegértelmezés a sajtó-helyreigazítási és személyiségi jogi perekben), a jogi érvelés értékelésének kérdéseit és a jogrendszer hatását a jogi érvelés természetére.
 - A konferencián elhangzott előadások a *Iustum Aequum Salutare* jogtudományi folyóiratban kerültek publikálásra (szerk. Pázmándi Kinga és Tanács János).

Projekt-találkozók

A pályázat első három évében 2 heti rendszerességgel került sor előadásokra a BME Filozófia és Tudománytörténet Tanszék szeminárium sorozatában. Az előadásokat fele részben az OTKA projektben szereplő kutatók tartották, fele részben pedig a témában jártas meghívott előadók. Számos készülő tanulmány megvitatásra került. A kéthetente megrendezett projekt-találkozók programjához lásd: <http://inertotka.blogspot.hu/>

Nemzetközi kapcsolatok

Az OTKA pályázathoz kapcsolódóan kialakított Erasmus kapcsolatok

- A BME-Uni Salento (Olaszo.) kapcsolat segítette, hogy megalakítsuk az IASC (International Association for the Study of Controversies) magyar tagozatát.

- A BME – Uni Konstanz (Németo.) kapcsolat lehetőséget adott, hogy az érvelélmélet egy igen jó kutatója (Frank Zenker, az egyik legtöbbet publikáló közepgenerációs szerző) a készülő tanulmányok szerzőivel egyéni konzultációkat folytasson ('Book an Hour with Frank'). Az oktatói mobilitás ilyen formában kiemelkedően hasznosnak bizonyult a projekt résztvevői számára.

A pályázat negyedik évében az IASC nemzetközi konferenciáján műhelyünk nyolc előadója vett részt (Lisszabon, öt tagja az OTKA pályázatnak, de több társszerzős közös előadás volt, részben BME GTK FTT tanszéki támogatás).

Szintén kiemelt konferenciaként kezeltük a 2nd European Conference on Argumentation (Freiburg, 3 résztvevő). Az ehhez kapcsolódó nyári iskola túl nagy költséget jelentett volna, így végül a pályázati támogatást nem használtunk nyári iskola-részvételre.

A regionális konferenciák közül az *Argumentor* minden, pályázati időszakban rendezett eseményén több résztvevő képviseltette magát. A BME-n nemzetközi konferenciákat is évente szervező *Visual Learning Lab* számos programján vett részt több résztvevő.

A kutatásvezetőt a pályázat futamideje alatt felkérték a *Handbook of Scientific Communication* (De Gruyter, várh. megj. 2018) egyik fejezetének megírásához (The contribution of Laboratory studies, Science studies and Science and Technology Studies to the understanding of scientific communication fejezet). Szerkesztőbizottsági tagként a *Science & Education* folyóiratban érveléssel, kritikai gondolkodással kapcsolatos friss kötetek recenzálásával bízzák meg. Meghívást kapott az ECA Programme Committee-be (2016-7, előadástervek bírálata).

Egyéb koordinált tevékenységek

Eredeti terveink szerint egy sokszerzős szerkesztett és külföldön megjelenő tanulmánykötet volt az egyik publikációs cél, hogy a nemzetközi láthatóságot és a közös koordinált munka gyakorlatát segítse. A harmadik évtől a célokat elválasztottuk, a nemzetközi szerkesztett kötetként a John Benjamins *Controversies. Ethics and Interdisciplinarity* kiadó sorozatának most készülő kötetét jelöltük meg, és öt tanulmány írása és publikálása van folyamatban (leadási határidő okt 31.); az ECA konferencia-kötébe 3 tanulmány készül, leadás a pályázati beszámoló lezárásakor (szept. 30).

Ezen túl két közös kötet szerkesztését kezdtük meg. Főként a szenior kutatók részvételével készül az *Üzlet, Szervezet, Kommunikáció* szerkesztett kötet, ami üzleti kommunikáció és gazdaság-tudományi fókuszú (kéziratok 80%-a kész).

Szintén koordinált közös kiadvány egy magyar nyelvű, a résztvevők oktatási tapasztalatait is összegző kötet: *Érvelés, Tárgyalás, Meggyőzés – Elméletek, technikák, gyakorlatok kézikönyve*. Ez nem szerepelt a pályázatban kötelező vállalásként, de a célokban megfogalmazásra került. A munka során az érvek különféle reprezentációs módjai - képi, nyelvi, szimbolikus - közötti lehetséges közvetítő kapcsolatokat (és így az érvelés oktatásában általuk potenciálisan betöltött szerepeket) tártuk fel, az utolsó két évben ez részben új kutatási területeket jelölt ki, részben hasznosult az oktatásfejlesztési munkában. Többen is részt vettek a munkában, akik

nem a pályázat résztvevői voltak (pl. Bárány Tibor, Gyarmathy Ákos, Egres Dorottya, Elek Nikolett, Kocsis M. Brigitta, Pokorny Zsófia).

3. Kutatási irányok és tudományos eredmények

Az érvelés tanulmányok integrációjának nehézségei felvetik a kérdést, hogy mint önálló szakértői terület milyen normatív igényekkel léphet fel a társadalmi és tudományos diskurzusok elemzése kapcsán. Az évtizedek óta fejlesztett elméleteknek a nyelvfilozófiai hagyomány kontingens fejlődése és a szakterület-specifikus hangsúlyok miatt olyan inherens korlátai vannak, amelyek nehezítik a további fejlődést és diszciplináris integrálódást.

Kutatásunk célja az integrációs problémák feltárása és - ahol lehetséges – az akadályok elhárítása volt, ezzel az elmélet alkalmazási területének lehatárolása és bővítése. Ennek alapján intenzívebb kutatási területek voltak: a képiség és argumentativitás vizsgálata, a nagyobb szövegkorporuszok rekonstrukciós problémáinak feltárása (tudományos viták, jogi érvelés, viták a nyilvános térben) és lehetséges elemzési stratégiák feltárása. A pragmadialektikai elmélet nemzetközi beágyazottsága miatt ilyen irányú előrelépések az egész területre hatást gyakorolhatnak és jelentősen erősíthetik a hazai kutatók nemzetközi pozícióit is. A hasznosulás közép-hosszú távon várható, a legjobb besorolású folyóiratok esetén is 5-10 év a hivatkozások felezési ideje (cited half-life).

3.1. A dialektikai modellek sokirányú vizsgálata

A dialektikai és retorikai aspektusok kapcsolt vizsgálata miatt a stratégiai manőverezés (a kiterjesztett pragma-dialektikai elmélet) volt több kutatás kiindulópontja.

Forgács Gábor a stratégiai manőverezés pragmatikai és nyelvfilozófiai elemzésével foglalkozott több cikkben, és a dialógus-szabályok koherenciáját vizsgálta a stratégiai manőverezés elméletében. Szintén vizsgálta a bizonyítás terhének kiosztását, hogy miként lehetséges a kritikai párbeszéd résztvevőinek egyéni, a párbeszédben résztvevő másik fél meggyőzésére irányuló retorikai érdekét a közös, vélemény-különbség feloldására irányuló dialektikai érdekekkel összeegyeztetni. Danka István az igazságkeresés kontextusában vizsgálta a racionalitás több modelljét és a társas episztemológiában sokat tárgyalt „hibamentes egyet nem értés” eseteit. A pragmadialektika alapját képező kritikai racionalizmus kiváltható szociálkonstruktivista kerettel is, vagyis kontextualista tudomány tanulmányok esetén is használható a pragmadialektika (Kutrovátz Gábor 2005-ös felvetése, ami megjelenik a szakterület kézikönyvében is). Ezt a kapcsolódási lehetőséget Zemplén Gábor dolgozta ki.

A pragmadialektikát sok olyan esetben is alkalmazták, ahol a véleménykülönbség feloldása nem tekinthető a vita racionális céljának, mi is számos ilyen területet vizsgáltunk, hiszen az 'anomáliák' segítik az elmélet finomítását és az alkalmazás nehézségeinek feltárását. Az itt végzett elemzések a PD elméletét – filozófiai, jogi, tudományos és szakértő-laikus diskurzusok vizsgálata révén – részben kiterjesztik, részben bírálják.

Tanács János eredményei szerint például a válság- és kríziskommunikációs helyzetek olyan sajátos kommunikációs helyzetek, amelyek relatíve magas autonómiát biztosítanak a primer retorikai felfogások számára, következésképpen pragma-dialektikai keretben elemezhetőségük korlátozott. Ugyanakkor a jogi érvelések pragmadialektikai elemzésénél a

stratégiai manőverezés elmélete jól hasznosítható, és elemezhetővé teszi a sajtóhelyreigazítási pereket és az azokhoz kapcsolódó társadalmi vitákat (Tanács és Zemplén).

Forrai Gábor a dialógus-játékok fogalmi apparátusát felhasználva elemezte a sajtóperekből ismert tényállítás-vélemény megkülönböztetést, s megmutatta, hogy a dialektikai megfontolásokon alapuló megkülönböztetés jól megfelel a bíróság által alkalmazott kritériumoknak. Danka István és Grünceisz Katalin a pragma-dialektika alkalmazhatóságát bírósági tárgyalásokra vizsgálta.

3.2. Gyakorlathoz kötődő kutatások

Szakértői viták vizsgálatához, a retorikához és tartalomelemzéshez kapcsolódó érvelésséma- és toposz-vizsgálatok magyarországi esettanulmányokon.

Különböző toposzok (pl. gazdasági, környezeti, biztonságtechnikai) eltérő gyakorisággal jelennek meg a különböző politikai és tudományos szereplők kommunikációjában.

Petschner Anna a génmódosított növények körüli konfliktust vizsgálta, a nagyobb botrányok (pl. Sérali-eset; génmódosított kukorica Magyarországon) médiabeli megjelenésének elemzését kvantitatív, tartalomelemzési módszerrel végezte. A tudományosan vitatott kérdésekben fellelhető érvek vizsgálata alapján a génmódosított növények kommunikációja a legolvasottabb offline és online felületeken általában nem pártatlan és tudományosan pontatlan kifejezések és tények használata is fellelhető.

Egy másik esettanulmány a Magyarországon engedélyezett Paksi Atomerőmű kibővítésének vitáit elemezte, amelyben a politikai, környezetvédelmi és tudományos diskurzusokban fellelhető toposzok vizsgálata történt (Egres Dorottya társszerző).

GVH eljárás alá vont összehasonlító reklámok argumentatív elemzését Csordás Hédi végezte. Forrai Gáborral egy példán demonstrálta, hogy a stratégiai manőverezés fogalmi apparátusa alkalmas a reklámok elemzésére. Ugyanezen a módon azok az érvek is jól elemezhetők, amelyekkel a reklámozó cég a reklámot védelmezi a versenyhatóság előtt.

Krízishelyzetek elemzése

A Jel-Kép 2015/2 különszámában Tanács J. és Zemplén G. összefoglaló tanulmánya argumentáció-elméleti szempontból tekinti át válságkommunikáció általános trendjeit, ezen belül kiemelt hangsúlyt fektetve a retorikai megközelítésekre. A pályázat további négy szerzője publikált a számban, az informális logikai érveléssémák használatát Illés Zs. vizsgálta külföldi (kergemarhakór) és hazai (március 15-i hóhelyzet, vörösiszap-katasztrófa) példákban, a keretezés (framing) a Gyermekrák Alapítvány rosszul kivitelezett sajtótájékoztatója áll Pintér D. tanulmánynak fókuszában. Grünceisz K. a normakövetést, Szabó K. a szóvivők feladatait és kommunikációját vizsgálja a vörösiszap-katasztrófa kapcsán.

Jelentős hazai krízishelyzetek esetén a hivatalos szervek közönségkapcsolati tevékenységét vizsgálta Pintér Dániel Gergő. A Kommunikációs Keretezés Elmélet és a Szituációs Kríziskommunikációs Elmélet és lehetséges kapcsolódási pontjait kutatta, részt vett az ország első krízistérképének elkészítésében, mely szektorokra lebontva vizsgálja 2016 összes magyar vonatkozású válságát, összesen 460 db. esetet.

3.3. A képiség és vizualitás vizsgálata

Forrai Gábor Csordás Hédivel vizsgálta a vizuális és multimodális érveket annak az ellenvetésnek a fényében, hogy a képek nem fejeznek ki proposíciókat, s ennél fogva nem alkalmasak az érvelésre. Megmutatják, hogy az ellenvetés hibás, ugyanakkor a vizuális és multimodális érvek rekonstrukciójánál nem kerülhető el a képi elemek verbalizálása. Kutatásaik a vizuális érvelés elméleti keretrendszerének feltérképezését segíti. A képi érvelés elengedhetetlen része lehet a jogi ítélethozatalnak is. Az elemzett esettanulmányok alapján a pragma-dialektikai megközelítésbe integrálható a képi érvelés elmélete.

Danka István ugyanakkor megmutatta, hogy politikai képregények esetében a pragmadialektika számos, a vizsgálandó vitatérben közvetlenül jelen nem levő elméleti előfeltevést von maga után, amelyek potenciálisan torzítják az elemzés eredményeit.

Zemplén Gábor 17. századi tudományos ábrákon kutatta a stratégiai manőverezés keretrendszerének kiterjeszhetőségét képi (diagramm-komplexitású) argumentatív elemekre és tudományos elméletek közötti viták rekonstrukciójára.

3.4. Argumentatív szövegek elemzésének lehetséges új módszerei és eszközei

Zvolenszky Zsófia a ma meghatározó kommunikációelméletek egyikét, a relevanciaelméletet kutatta és kapcsolta a retorikai hagyományhoz, tanulmányai többek között a deontikus modalitás alkalmazhatóságát vizsgálják természetes nyelvi korpuszokban. Vizsgálta továbbá az előfeltevések (presuppositions) szerepét a John Searle által megfogalmazott elméletben a tulajdonnevek jelentéséről és referenciájáról, a lehetséges világok szemantikai elemzésben betöltött szerepét, Angelika Kratzer modális kondicionálisokra adott, lehetségesvilág-alapú elemzését.

Markovich Réka a jogszabályok és a jogi fogalmak formalizálásával foglalkozott, például azzal, hogy a jogosultságokkal és emberi jogokkal történő jogi érvelésben történő hibákra hogyan lehet formális eszközökkel rámutatni, illetve azzal, hogy a deontikus modalitások jogszabályszövegekben való megjelenése milyen kommunikációelmélettel magyarázható és ez hogyan hat vissza a jogelméletre. Szintén a relevanciaelmélet által szolgáltatott keretben vizsgálta a szemantikai-pragmatikai szempontokat a gépi szövegelmélet automatizálási folyamataiban. A jogszabályszövegek human és gépi interpretálásakor kereste a felszíni nyelvi szerkezethez rendelhető egyes deontikus modalitásokat deontikus operátorokat.

Forrai Gábor elemezte, mi történik olyankor, amikor egy vita során úgymond „tisztázzuk” gondolatainkat, amikor egy új álláspontot teszünk magunkévá, amely nagy vonalakban emlékeztet korábbi álláspontunkra (ily módon a „tisztázás” metafora félrevezető). Az elemzésből és a kurrens dialektikai elméletekből az adódik, hogy gondolataink tisztázása nem lehet a meggyőzési párbeszéd típusú vita célja. Ezzel Forrai új dialógustípus bevezetését alapozza meg az informális logikában, melynek eseteiben a vitatkozó felek nem véleménykülönbségeiket akarják feloldani – mint a meggyőzési dialógus vagy kritikai diszkusszió során –, hanem saját álláspontjukat akarják kidolgozni vagy tökéletesíteni, annak igénye nélkül, hogy vitapartnerükkel egyetértésre jussanak.

Kiterjedt szövegtanulmányok, tudományos viták elemzését végezte Zemplén Gábor, vizsgálva a véleménypolarizáció episztemológiai jelentőségét (és nem csak hátrányait). Tanács Jánossal jogi kontextusban is alkalmazták a stratégiai manőverezés modelljét, a teljes analitikus rekonstrukció helyett érvelési funkcióval bíró elemek elkülönítésével és követésével egymásnak ellentmondó bírói indoklások esetében.

Danka István az internetes trollkodás jelenségének retorikai és pragmatikai aspektusait vizsgálta. A trollkodás retorikailag a verbális irónián alapuló, *reductio ad absurdum* típusú érvelésre alapozó kommunikációs stratégia. Pragmatikai vonatkozásait tekintve kettős pragmatikai térben: az újoncok és a beavatottak felé párhuzamosan kommunikálva történik, a két térben eltérő perlokúciós vonatkozásokkal járva.

3.5. Oktatás- és tananyagfejlesztés (jelentős részben még nem közölt eredmények)

Már a pályázat első évében elkezdtek a pályázat utolsó évére véglegesítendő egyetemi tankönyv összeállítását, ami kihasználja a modern érveléstudomány multidiszciplinaritását, és próbál didaktikai célokat rendelni az integrációs lehetőségekhez (szociálpszichológia-logika-pragmatika-retorika), hogy segítse az elmélet-centrikus de alkalmazás-közeli tudásátadást.

A munkában korábbi oktatási célokra optimalizált oktatási tartalmakat (kb 50 oldal logika erős természettudományos ill. matematikai háttérű hallgatók számára) új, a természetes nyelv vizsgálata felől építkező tartalmakkal egészítettük ki (80 oldal, elsősorban Danka István munkája), a didaktikailag indokolt esetekben a képzésekben jobbnak bizonyuló gyakorlat szerint szerveztük a tartalmakat. A pályázathoz 2015.01.01-től csatlakozott Danka korábbi munkái főként két ponton kapcsolódtak a projekt profiljához. Egyrészt az érvelési praxisok mint "(társas) aktivitás -> cél" szerkezetű struktúrák elemzése szervesen illeszkedik az argumentációelmélet folyamat-alapú hagyományaiba, másrészt az intellektuális készségek – és különösen az argumentatív készségek – átadásának oktatásfilozófiai problémája kapcsolódik az érvelés informális logikai aspektusainak megragadásához. Az előbbi szál folytatásaként Danka az érvelési praxisok módszertani és célpluralista megközelítésén dolgozott, mely a kötet egyik teoretikus bázisát képezi.

Az argumentációelméletben széles körben elfogadott célmonista elképzelések helyett az oktatási helyzetekhez is jobban alkalmazható pluralizmus illeszkedik magyar oktatási gyakorlathoz, amely hol az (észak-amerikai) informális logikai hagyomány képviselőire épít, hol az (európai) argumentációelméleti-pragmadialektikai hagyományra, miközben a klasszikus 'Retorika' és 'Logika' kurzusok is megtalálhatók a hazai oktatási palettán. Több, nem a szokásos 'érveléstechnika' vagy 'informális logika' kurzus anyagát beépítettük. Kertész Gergely és Ziegler Zsolt meggyőzéstechnika, szociálpszichológia; Csordás Hédi Virág, Szabó Krisztina tárgyalástechnika. Egyéb tananyagfejlesztések eredményei is megjelennek (kérdés- és válasz-technikák; keretezés) és új elméleti eredmények is helyet kaptak (formális dialektika, korlátozott racionalitás).

A pályázat végére a lektorálási és tördelési fázisához érő tankönyv-projektünk több év kurzusfejlesztés (és az utolsó év intenzív szövegírás- és szerkesztés) eredménye. A kötet elméleti anyagrészekből, esettanulmányokból, gyakorlati példákból és feladatokból álló kézikönyv, melynek elsődleges célcsoportjai a BA képzésekben résztvevő hallgatók, a szakirányos M.A. hallgatók és a kommunikációs szakemberek. Az oktatásfejlesztési kutatás eredményei az Argumentációelmélet, Érvelés, tárgyalás, meggyőzés, Érveléstechnika-Logika, Retorika és Dialektika, Üzleti kommunikáció, valamint további hasonló kurzuson alkalmazhatók.

A kötet 4 nagy része (20 ív, kb. 500 oldal B5) pluralista keretben tárgyalja az érvelést, a hazai gyakorlatban újnak tekinthető tagolásban:

- I. a retorikai és meggyőzéspszichológiai alapok integrálása, vitaszituációk és nonverbális kommunikáció tárgyalása
- II. a rekonstrukciós módszerek részletes tárgyalása és a logika törzsanyag felépítése a gyakorlatban kiemelt jelentőségű kondicionálisok és a Wason-teszt felől, érvéléssémák formális dialektikai modellek, a pragmadialektikai elmélet standard és kiterjesztett formája (stratégiai manőverezés), a kommunikációs készség-fejlesztés és stresszkezelés alapjai
- III. egy 'gamifikált' tárgyalástechnikai képzés, a felkészüléstől az utógondozásig, valamint bevezetés a kríziskommunikáció alapjaiba.

Ezen kívül a stratégiai manőverezéssel kibővített pragmadialektikai elmélet (ún. 'extended theory') oktatásának fejlesztése volt kiemelt didaktikai cél. A racionális viták szabályainak sérülését empirikusan is vizsgáltuk diákcsoporthok közös elemzéseiben. A stratégiai manőverezés performatív fejlesztéséhez megfigyelési gyakorlatokat dolgoztunk ki. Egy 22 perces interjú elemzését 20 feletti deskriptorral vizsgálták 15-30 fős csoportok és 1700 fölötti 'regisztrált esemény' korrelációit keresve. A diákok munkái (40+ házidolgozat, 70+ oldalas elemzés, 'elemző' srt fájl, deskriptorok definíciói, előfordulásai, újramérései, valamint metaelemzések) sokat segítenek a komplex vitahelyzetek sokdimenziós elemzésében és így a normasértések kontextuális megértésében.

Végül több oktatási célú, gyakorlati feladatot is fejlesztettünk és teszteltünk (Szemere Alexandra). Kommunikációs készségfejlesztési területeken alkalmazható gyakorlatokat és gemifikációs kísérleteket folytattunk (Szabó Krisztina, Zemplén Gábor), vizsgáltuk a Z generáció számára hasznos oktatási modellt (Pintér Dániel Gergő).